

Островська Людмила Анатоліївна

*кандидат юридичних наук, адвокат, доцент кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВИКОНАННЯ РІШЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЩОДО ЗЕМЕЛЬНОГО МОРАТОРІЮ «ЗЕЛЕНЧУК І ЦИЦЮРА ПРОТИ УКРАЇНИ»

Основна відповідальність за виконання рішень ЄСПЛ покладається на національні органи влади держави-відповідача. В ч. 1 ст 46 Конвенції про захист прав людини і основних свобод (Конвенція або Європейська конвенція), яка передбачає, що “Високі Договірні Сторони зобов'язуються виконувати остаточні рішення Суду в будь-яких справах, у яких вони є сторонами.” При цьому частина 2 цієї ж статті визначає що нагляд за виконанням здійснює Комітет міністрів Ради Європи. Крім того, ст. 41 Конвенції регулює інше пов'язане з виконанням питання: вона визначає повноваження ЄСПЛ присуджувати виплату так званої “справедливої компенсації” (тобто фінансової компенсації, майнової і немайнової шкоди) у випадку, якщо Суд встановив порушення Конвенції. [1]

Відповідно до його практики, виконання рішень вимагає, крім виплати грошової компенсації присудженої Європейським Судом, здійснення так званих “індивідуальних” і “загальних” заходів. Індивідуальні заходи - це виправлення порушення в ситуації конкретних заявників. Загальні заходи - це більш системні зміни, що спрямовані на усунення подібних порушень в майбутньому щодо інших осіб.

Правило 4 Регламенту Комітету Міністрів РЄ щодо нагляду за виконанням рішень ЄСПЛ вказує, що рішення, в яких ЄСПЛ визнав наявність структурної проблеми (тобто такої, що стосується не лише конкретних заявників, а впливає з самого стану законодавства), є пріоритетними для Комітету Міністрів [2]. Саме це ЄСПЛ і зробив у параграфі 150 рішення “Зеленчук і Цицюра”, визначивши мораторій як “структурну проблему”.

“150. Суд підкреслює, що проблема, що лежить в основі порушення статті 1 Протоколу № 1 до Конвенції, стосується законодавчої ситуації як такої та що встановлені Судом факти виходять за межі інтересів самих лише заявників у даній справі. Суд вважає, що держава-відповідач має вжити відповідних законодавчих та/або інших загальних заходів, щоб забезпечити справедливий баланс між інтересами власників сільськогосподарської землі, з одного боку, та загальними інтересами громади, з іншого боку, у відповідності з принципами

захисту прав власності, встановленими Конвенцією. Визначати, як саме мають бути збалансовані ці інтереси, не входить до функцій Суду. Відповідно до статті 46 Конвенції держава залишається вільною у виборі засобів, за допомогою яких вона виконає зобов'язання, що випливають з виконання рішення Суду... Рішення Суду не потрібно розуміти таким чином, що необмежений ринок землі має бути запроваджено в Україні негайно.”

У цьому рішенні суд проаналізував відповідність мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення, який встановлений Перехідними положеннями Земельного кодексу, статті 1 Першого протоколу до Європейської конвенції з прав людини, яка гарантує право на повагу до власності. Суд встановив, що мораторій порушує положення Першого протоколу.

Рішення Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) у справі “Зеленчук і Цицюра проти України” було опубліковано 22 травня 2018 р. [3] . На сьогодні рішення є остаточним.

На вжиття цих “загальних заходів” і сконцентровується Комітет Міністрів Ради Європи у нагляді за виконанням рішення. Як вказує параграф 150 рішення, це можуть бути “законодавчі та/або інші загальні заходи” спрямовані на забезпечення справедливого балансу між інтересами власників землі та загальними інтересами.

Рішення ЄСПЛ мають безпосередню юридичну силу в правовій системі України і суди загальної юрисдикції можуть прямо посилалися на них у вирішенні спорів. Ст. 17 Закону України “Про виконання рішень і застосування практики Європейського суду з прав людини” передбачає, що суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику ЄСПЛ як джерело права. Ч. 4 ст. 10 Цивільного процесуального кодексу прямо зобов'язує суд застосовувати Європейську конвенцію, протоколи до неї та практику ЄСПЛ. У адміністративному процесі, згідно ч. 2 ст. 6 суд також має застосовувати принцип верховенства права з урахуванням судової практики ЄСПЛ.

Як правило, застосування практики Європейського Суду українськими судами не призводить до занадто далекоїдучих і драматичних наслідків, адже як правило рішення ЄСПЛ лише проголошують доволі загальні принципи, у тлумаченні яких національні суди залишаються вільними. Однак у цьому випадку ситуація може виявитися трохи іншою. Адже супротивники мораторію можуть аргументувати, що Європейський суд визнав, що конкретне положення українського законодавства, пункт 15 Перехідних положень Земельного кодексу, порушує право, передбачене Першим протоколом до Європейської конвенції. Не виключено, що на цій підставі деякі власники землі можуть аргументувати, що пункт 15 Перехідних положень як такий не відповідає Першому протоколу і тому суд може відмовитися застосовувати пункт 15 Перехідних положень ЗК при вирішенні спору, спираючись на вказану норму Закону про виконання рішень ЄСПЛ та на ч. 2 ст. 19 Закону “Про міжнародні договори України”, яка

передбачає, що якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору. [4]

Вочевид, що кроком до виконання рішення у справі «Зеленчук і Цищора» став прийнятий 31 березня 2020 р. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення»; яким передбачено скасування мораторію та поступове відкриття ринку землі сільськогосподарського призначення. Закон має набрати чинності з липня 2021 року.

Список використаної літератури:

1. Виконавче провадження: підручник за ред. д.ю.н. Н.Ю. Голубевої; Одеса, Фенікс, 2020, С.440
2. Регламенту Комітету Міністрів Ради Європи щодо нагляду за виконанням рішень та умов дружнього врегулювання, затверджені Комітетом Міністрів 10 травня 2006 р., <https://www.coe.int/en/web/execution/rules-and-working-methods>
3. Zelenchuk and Tsytsyura v. Ukraine, заяви № 846/16 та 1075/16, 22 травня 2010 р. <http://hudoc.echr.coe.int>
4. М.Островська, Л.Островська «Проблеми виконання рішення ЄСПЛ у справі щодо земельного мораторію // Судебно-юридична газета №24-28 від 24.07.2018 р.

Полуніна Ольга Олександрівна

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЕЛЕКТРОННІ ДОКАЗИ ЯК ОСОБЛИВИЙ ЗАСІБ ДОКАЗУВАННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Розвиток інформаційних технологій – один із аспектів глибоких перетворень у державному секторі, кінцевою метою яких є побудова єдиного інформаційного простору з великою об'єднаною базою даних і розвинутою системою комунікацій [1].

Актуальність обраної теми зумовлена розвитком науково-технічного прогресу, удосконаленням засобів зв'язку та зберігання інформації, використанням комп'ютерної техніки та інформації, що вже призвели до появи нових видів доказів, забезпечення можливості використання яких та закріплення на законодавчому рівні свідчить про якісно новий рівень здійснення судочинства[2].

Електронні докази та проблематика їх застосування в судовому процесі України залишаються дискусійними питаннями в юридичній спільноті. Саме